

Fylkesmannen i
Nordland

TILSYNSRAPPORT

- oppfølgingstilsyn -

SKOLENS ARBEID MED ELEVENES PSYKOSOSIALE MILJØ

Meløy kommune – Ørnes skole

25.01.2013

Innhold

1. Formål med tilsynet: Oppfølging av felles nasjonalt tilsyn 2010 Feil! Bokmerke er ikke definert.	
2.Gjennomføring av oppfølgingstilsynet.....	4
3.Kontrollområde for oppfølgingstilsynet	5
3.1 Forebyggende arbeid	5
3.2 Det individuelt rettede arbeidet ved skolen.....	6
3.3 Brukermedvirkning.....	7
4.Pålegg om retting	8
5.Oppfølging av tilsynsresultatene – krav om egenerklæring om at lovbruddene er rettet.....	8
Vedlegg 1 Oversikt over innsendt dokumentasjon.....	9
Vedlegg 2 Rettslige krav	10

1. Formål med tilsynet: Oppfølging av felles nasjonalt tilsyn 2010

På bakgrunn av tidligere gjennomførte felles nasjonale tilsyn med elevenes psykososiale miljø har Fylkesmannen fått i oppdrag å gjennomføre nasjonale oppfølgingstilsyn med kommuner som hadde tilsyn på området høsten 2010. Tema for tilsynet er det samme som i felles nasjonalt tilsyn med elevenes psykososiale skolemiljø, jf. opplæringsloven kapittel 9a om elevenes skolemiljø, især § 9a-1, generelle krav.

Det rettslige utgangspunktet for det felles nasjonale tilsynet i 2010 var delt inn i tre hovedkategorier:

- Det forebyggende arbeidet ved skolen - § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd
- Det individuelt rettede arbeidet ved skolen - § 9a-3 andre og tredje ledd
- Brukermedvirkning (skolens plikt til samhandling og involvering med ulike råd og utvalg) – §§ 9a-5 og 9a-6 og deler av kapittel 11.

Det ble gjennomført slikt tilsyn med Meløy kommune i 2010, representert ved skolene Ørnes og Spildra skoler. Resultatet av dette tilsynet går fram av våre tilsynsrapporter av 16.12.2010.

Oppfølgingstilsynet i 2012-2013 skal gjennomføres på bakgrunn av lovbrudd som ble avdekket ved felles nasjonalt tilsyn høsten 2010 og tar utgangspunkt i pålegg som ble gitt kommunen. Tilsynets hensikt er å kontrollere at praksis har endret seg i tråd med egenerklæringen som ble gitt fra kommunen og skolene i etterkant av tilsynet. Det blir derfor ikke gjennomført et helhetlig tilsyn med elevenes rettigheter etter opplæringsloven kapittel 9a, men kun med lovbrudd som ble avdekket i tilsynet 2010. Oppfølgingstilsynet omfatter også gjennomføring av tiltak for å sikre kompetanseheving og erfaringsspredning etter tilsynet.

Et annet formål med oppfølgingstilsynet er å bidra til at kommunen oppfyller sitt skoleeieransvar. Dette gjelder både overfor de skolene som tidligere har vært involvert i tilsynet, men også overfor alle skolene i kommunen, jf. opplæringsloven § 13-10 første ledd.

Denne rapporten må sees i sammenheng med den opprinnelige tilsynsrapporten av 16.12.2010 med tanke på det arbeidet med kap. 9a som allerede er på plass på den enkelte skole.

2. Gjennomføring av oppfølgingstilsynet

Etter opplæringsloven § 14-1 andre ledd har departementet hjemmel til å føre tilsyn med offentlige skoler. Denne retten er delegert til Fylkesmannen. Fylkesmannen skal ha tilgang til skoleanlegg og dokumentasjon.

Tilsynet er gjennomført ved å innhente, undersøke og vurdere skriftlig dokumentasjon.

Det er skolen som etter loven plikter å sikre at den enkelte eleven får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø, jf. § 9a-1 og § 9a-3 første ledd. Skolen vil i denne sammenheng være skoleeier, skoleledelsen og de ansatte ved skolen.

Gangen i oppfølgingstilsynet

- Varsel om oppfølgingstilsyn med pålegg om å sende inn redegjørelse og dokumentasjon fra skolen datert 16.10.2012
- Mottak av dokumentasjon og redegjørelse fra skolen 21.11.2012
- Ettersendt dokumentasjon: Referat fra møte i Skolemiljøutvalget av 04.12.12
- Endelig rapport datert 25.01.2013

3. Kontrollområde for oppfølgingstilsynet

Rettslige krav

Det rettslige utgangspunktet for tilsynets kontroll med elevenes psykososiale miljø går fram av opplæringsloven og er nærmere beskrevet i vår tilsynsrapport av 16.12.2010. De rettslige kravene går også fram av vedlegg 2 til denne rapporten. Vi viser også til rundskriv Udir-2-2010 fra Utdanningsdirektoratet som omhandler forståelsen av reglene i opplæringsloven kap. 9a om elevenes rett til et godt psykososialt miljø.

Formålet med å gjennomføre oppfølgingstilsyn er hovedsaklig å undersøke om skoleeier har sørget for å endre lovstridig praksis på bakgrunn av tidligere ilagte pålegg om retting, og slik det ble svart i egenerklæringen fra kommunen. Dette innebærer at Fylkesmannen i dette tilsynet har tatt utgangspunkt i påleggene som ble gitt Ørnes og Spildra skoler etter tilsynet høsten 2010. Påleggene går fram av tilsynsrapporter til kommunen datert 16.12.2010. I det følgende beskrives pålegg som ble gitt på det enkelte hovedområde, dokumentasjon som ble lagt fram i oppfølgingstilsynet og Fylkesmannens vurdering av denne.

3.1. Forebyggende arbeid

Dokumentasjon

Pålegg med følgende korreksjonspunkter (a-f, i kursiv):

§ 9a-4, jf. 9a-3 første ledd; Forebyggende arbeid og internkontroll:

a. Etablerer skriftlige rutiner/planer for det forebyggende skolemiljøarbeidet.

Skolen har utarbeidet «Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø» som inneholder skolens visjon og konkrete mål for arbeidet. Videre defineres krenkende atferd og handlingsplikt. Den beskriver tiltak, kartlegging og evaluering. Vedlegg til planen består av «Handlingsplan mot mobbing», «Handlingsplan ved vold/trakassering» og ordensreglement med vurderingskriterier.

b. Gjennomfører planene/rutinene i praksis.

Dokumentasjonen viser at skolen har gjennomgått planene/rutinene på planleggingsdag ved skolestart. Møteplan for tirsdager viser at temaet står på dagsorden med jevne mellomrom i kollegiet.

Skolen har også utarbeidet en sjekklister for det psykososiale miljøet med tema/mål, ansvarsfordeling og oversikt over hvor langt skolen er kommet i arbeidet. Denne lista dokumenterer at alle ansatte har fått opplæring i opplæringslovens kap. 9a inneværende skoleår.

Planene er i tillegg lagt ut på skolens hjemmeside, på skolens læringsplattform (Fronter) og er et eget punkt 1.9 i skolens virksomhetsplan.

c. Evaluerer og vedlikeholder planene/rutinene for det forebyggende arbeidet.

«Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø» pkt. 6.0 handler om evaluering og revisjon av planen. Dette skal skje årlig. I skolens sjekklister for medvirkning i arbeidet med et godt skolemiljø og for det psykososiale miljøet bekreftes det at skolen skal evaluere og vedlikeholde planene og rutinene.

d. Sørger for at de ansatte har en felles forståelse av hvor terskelen går for å varsle/gripe inn etter § 9a-3 andre ledd.

«Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø», punkt 2.2, 2.3 og 2.4 omhandler dette tema. Dokumentasjonen viser at skolen har brukt planleggingsdag på temaene «undersøke og varsle», «når inntreer handlingsplikten» og «plikten til å gripe inn». Det er rutine ved skolestart å gjennomgå og drøfte disse temaene, og i tillegg ivaretas dette jevnlig i møter, jf. skolens sjekklister for det psykososiale miljøet.

Rektor redegjør for at dette også er tema i medarbeidersamtalen. Virksomhetsplanen viser at medarbeidersamtalene foregår i desember inneværende skoleår.

- e. *Utarbeider rutiner og instruksjoner for varsling av krenkende atferd etter § 9a-3 andre ledd.*
Punkt 3.3. i «Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø» beskriver varslingsplikten. Den dokumenteres også i «Plan for å forebygge og stoppe mobbing».
- f. *Lager rutiner for å følge opp saker som blir varslet.*
Oppfølging av saker som blir varslet beskrives også i de to ovennevnte planene.

Fylkesmannens vurdering

Ørnes skole har laget mål for arbeidet med elevenes psykososiale miljø. Skolen har definert hva som regnes som krenkende atferd og har brukt felles møtearenaer til å drøfte dette. Skolens planverk beskriver ansattes handlingsplikt og rutiner ved varsling. Planverk og sjekkliste legger grunnlag for et kontinuerlig og systematisk arbeid. Evaluering av arbeidet er ivaretatt i skolens planverk.

Fylkesmannens konklusjon

Meløy kommune, Ørnes skole har dokumentert at de arbeider aktivt, kontinuerlig og systematisk med forebygging av elevenes psykososiale miljø. Skolen har også etablert et internkontrollsystem for dette arbeidet.

3.2 Det individuelt rettede arbeidet ved skolen

Dokumentasjon

Pålegg med følgende korreksjonspunkter (a-c og a-b, i kursiv):
§ 9a-3 andre ledd; Skolens individuelt rettede arbeid:

- a. *Sørger for at de ansatte undersøker, varsler og griper inn i henhold til skolens rutiner for dette.*
Dokumentasjonen viser at de ansatte er blitt informert om handlingsplikten på møter og gjennom skolens planer og rutiner. Dette har vært tema på fellesmøter og planleggingsdag. I tillegg er «Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø» tema i medarbeidersamtaler.
I vedleggene til «Plan for å forebygge og stoppe mobbing» og «Handlingsplan ved vold/trakassering i skolen» omtales også handlingsplikten.
I skolens virksomhetsplan understrekes i pkt. 1.9 de ansattes plikt til å sette seg inn i skolens forebyggende planer. Personalet er blitt kurset i forbindelse med de juridiske forpliktelser for den enkelte ansatte.
- b. *Fatter enkeltvedtak når det iverksettes tiltak vedrørende elevenes rettigheter eller plikter etter selv å ha tilegnet seg kunnskap.*
Skolen har dokumentert at de har fattet enkeltvedtak etter § 9a-3 andre ledd.
- c. *Følger reglene for enkeltvedtak i forvaltningsloven, hva gjelder skriftlighet, begrunnelse, opplysning om klageadgang m.v.*
I disse enkeltvedtakene er følgende regler i forvaltningsloven ivaretatt: Skriftlighet, begrunnelse, tiltak og opplysning om klageadgang.

§ 9a-3 tredje ledd; Skolens individuelt rettede arbeid:

- a. *Treffer enkeltvedtak for alle henstillinger.*
Skolen har dokumentert at de har fattet enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd.
- b. *Følger reglene for enkeltvedtak i forvaltningsloven, hva gjelder skriftlighet, begrunnelse, opplysning om klageadgang mv*
Også i disse enkeltvedtakene er følgende regler i forvaltningsloven ivaretatt: Skriftlighet, begrunnelse, tiltak og opplysning om klageadgang.

Fylkesmannens vurdering

Skolens planverk beskriver handlingsplikten. De ansatte har blitt informert om den på felles møtearenaer og den er også tema i medarbeidersamtaler. Alle ansatte har en plikt til å sette seg inn i skolens planer for forebygging. Skolen har kurset de ansatte om deres juridiske forpliktelser.

Skolen har i sin «Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø», pkt. 3.3 og 3.4, beskrevet at rektor skal fatte enkeltvedtak dersom eleven ikke får retten til et godt psykososialt miljø oppfylt. Enkeltvedtak skal fattes både av eget tiltak og etter henstillinger fra elever eller foreldre. I «Plan for å forebygge og stoppe mobbing ved Ørnes skole» punkt a) under «Tiltak ved mobbing», understrekes rektors ansvar i den forbindelse.

Skolen har en hjemmeside hvor skolens visjon om et godt sted for læring, mestring og utvikling står presisert. Her finner man også skolens virksomhetsplan, ordensreglementet, plan mot mobbing, og en oppsummering av resultatet fra elevundersøkelsen fra høsten 2010.

Hjemmesiden har et eget område for skolemiljøet hvor blant annet retten til vedtak og klagerett ligger som en lenke. I tillegg gis informasjon om dette i brosjyren fra skolen «Til eleven – om dine rettigheter». Her beskrives også skolens handlingsplikt. Brosjyren skal være delt ut til alle elever og foreldre.

Dokumentasjonen viser at Ørnes skole fatter enkeltvedtak etter mal utarbeidet av Meløy kommune. Denne malen tilfredsstiller ikke alle formalia etter forvaltningsloven kap. IV, kap. V og kap. VI, noe Fylkesmannen har bemerket overfor skoleeier. Dette har skoleeier tatt til etterretning, og de vil bearbeide malen som deretter tas opp med alle skolelederne i kommunen.

Fylkesmannen bemerker videre at formuleringen av vedtakene jf. punkt 1 og 2 i eksemplene på enkeltvedtak, viser at Ørnes skole ikke har forstått at innholdet i malen skal erstattes av egen tekst for hvert enkelt tilfelle, der det tas stilling til om elevens rett til et godt psykososialt miljø er oppfylt og eventuelle tiltak.

Fylkesmannens konklusjon

Meløy kommune, Ørnes skole ivaretar handlingsplikten etter § 9a-3. Skolen fatter enkeltvedtak både etter eget initiativ og etter henstillinger, og informerer foreldre og elever om retten til enkeltvedtak og klageadgang.

3.3 Brukermedvirkning

Dokumentasjon

Pålegg med følgende korreksjonspunkter (a-d, i kursiv):
§§ 9a-5 og 9a-6 + kap 11-2; Brukermedvirkning:

- a. *Involverer elevene i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet med skolemiljøet etter § 9a-5.*

Dokumentasjonen viser at elevene blir involvert i arbeidet med skolemiljøet. Dette sikres gjennom skolens planer, samt ved å bruke «Sjekkliste for medvirkning i arbeidet med et godt skolemiljø». Skolens plan for arbeidet med det psykososiale miljøet har et eget punkt om brukerinnflytelse for elevrådet. Av dette punktet framgår det at elevene skal involveres aktivt i revisjonsarbeidet.

Møtereferatene viser at elevrådet inneværende skoleår har arbeidet med begrepet mobbing, og at dette skal tas opp i klassene for å få elevenes innspill til hvordan mobbing kan forebygges.

- b. *Sørger for at brukerorganene holdes orientert om saker som har vesentlig betydning for skolemiljøet etter § 9a-6 andre ledd.*

Gjennom sjekklista som er nevnt over, finner Fylkesmannen at også de øvrige brukerorganene skal være med og behandle planen for læringsmiljøet ved skolen for inneværende skoleår.

At brukerorganene holdes orientert om saker vedrørende skolemiljøet blir bekreftet gjennom referater fra de ulike råd og utvalg. I tillegg sikres det at saker blir tatt opp gjennom skoleåret ved at rektor har utarbeidet forslag til møteplan/årshjul for alle råd og utvalg. Referatene fra møtene blir i tillegg lagt ut på skolens hjemmeside slik at sakene vil nå ut til alle som ønsker å se hva som er gjort.

- c. *Sørger for at elevene og de foresatte blir varslet om forhold som kan ha negative følger for helsen til elevene.*

Av «Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø» punkt 5.0 om brukerinnflytelse, framgår det at ulike råd og utvalg er viktige samarbeidspartnere i skolemiljøet. Referater fra de ulike brukerorganene bekrefter at dette er tema på møtene.

Skolen gjennomfører årlig elevundersøkelsen og egen trivselsundersøkelse som blir oppsummert og gjennomgått i de ulike brukerorganene samt gjort kjent offentlig gjennom skolens nettside.

- d. *Sørger for at rådene/utvalgene behandler saker som vedrører skolemiljøarbeidet.*

I «Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø» pkt.j om det forebyggende arbeidet, er det nedfelt at elevråd, FAU, SU og SMU skal involveres i forebyggende arbeid mot mobbing.

Referater fra de ulike rådsorganene bekrefter at dette blir gjort i løpet av skoleåret.

Fylkesmannens vurdering

Ørnes skole har sikret elevmedvirkning gjennom planverk og sjekklister. Møtereferater fra elevrådet bekrefter at forebygging av mobbing har vært tema innværende skoleår. Rektor har utarbeidet forslag til møteplan/årshjul for alle råd og utvalg. Dette danner grunnlag for et kontinuerlig og systematisk arbeid for involvering av brukerorganene. Skolens sjekklister for medvirkning bidrar også til å sikre involvering. Møtereferater bekrefter at brukerorganene holdes orientert om saker vedrørende skolemiljøet. Elevundersøkelse og trivselsundersøkelse gjennomgås i råd og utvalg.

Fylkesmannens konklusjon

Meløy kommune, Ørnes skole sikrer at elever og foreldre gis mulighet til å involvere seg og engasjere seg i arbeidet for et godt psykososialt miljø ved skolen.

4. Pålegg om retting:

Ingen pålegg.

5. Oppfølging av tilsynsresultatene – krav om egenerklæring om at lovbruddene er rettet

Ingen skriftlig erklæring påkrevd.

Fylkesmannen bemerker

Fylkesmannen gir ingen pålegg til Meløy kommune, Ørnes skole, men minner om at malen for enkeltvedtak som skal gjelde for skolene i kommunen, må følge alle formalia etter forvaltningsloven kap. IV, kap. V og kap. VI.

Vedlegg 1 Oversikt over innsendt dokumentasjon

- Skriftlige planer for det forebyggende skolemiljøarbeidet: «Plan for arbeidet med elevenes psykososiale miljø», og «Plan for å forebygge og stoppe mobbing ved Ørnes skole» samt «Handlingsplan ved vold/trakassering i skolen»
- Skolens ordensreglement og Regler for PC-bruk, 8.trinn
- Skolens virksomhetsplan 2012-2013
- Dokumentasjon på gjennomføring og evaluering av planer og rutiner for forebyggende skolemiljøarbeid skoleåret 2012-2013
- Dokumentasjon på rutiner og instruksjoner om handlingsplikt skoleåret 2012-2013
- Enkeltvedtak § 9a fattet i perioden 01.10.10 – 08.11.12
- Utvisningvedtak av elever for brudd på PC-reglement
- Dokumentasjon på informasjon gitt elever og foreldre om retten til vedtak og klagerett.
- Dokumentasjon på hvordan skolens råd og utvalg blir involvert og informert om vesentlige forhold ved skolemiljøet, møterefertat i perioden 01.10.10 – 08.11.12
 - Referat fra elevrådsmøter – høst 2012
 - Referat fra SU, Skolemiljøutvalget og FAU – høst 2012
 - Referat fra FAU-, SU-/SMU-møter skoleåret 2011-2012
 - Referat fra FAU- og SU-møter skoleåret 2010-2011

Vedlegg 2

Rettslige krav

Det forebyggende arbeidet

§ 9a-4. Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane (internkontroll)

«Skolen skal aktivt drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.»

§ 9a-3 første ledd. Det psykososiale miljøet

«Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.»

Det systematiske skolemiljøarbeidet skal sikre at elevenes rett blir oppfylt ved at skolen arbeider kontinuerlig og systematisk for et godt skolemiljø. Det avgjørende er at skolemiljøarbeidet er egnet til å sikre elevene et godt psykososialt miljø, og at brudd på retten til et godt miljø blir oppdaget og håndtert på en effektiv måte.

Formålet med skolens plikter etter § 9a-4 er å sikre at uønsket/krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig. Dette betyr at skolen må ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

En nødvendig forutsetning for det systemrettede arbeidet er at skolen overfører kravene i kapittel 9a til konkrete mål og handlinger. Skolen må ha planer og rutiner for hvordan elevenes rett skal oppfylles.

Skolen blir i § 9a-4 pålagt å arbeide aktivt, systematisk og kontinuerlig slik at kravene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at skolen skal jobbe etter et "føre var"-prinsipp og forebygge brudd på elevens rett etter § 9a-1. Skolen kan ikke forholde seg passiv og avvente at en situasjon oppstår, for eksempel at læreren faktisk ser mobbing eller at noen klager på forholdene. Med kontinuerlig menes det at det systematiske arbeidet må være gjennomgående i skolens arbeid, og ikke bare noe som gjøres når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av hvert skoleår. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele skoleåret. Et anti-mobbeprogram eller en perm med internkontrollrutiner som står i en hylle er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet til systematisk arbeid.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutinene må være innarbeidet og må følges av personalet når det jobbes med saker som omhandler det psykososiale miljøet til elevene.

Skoleledelsen ved rektor har ansvaret for at det systematiske arbeidet er aktivt, systematisk og planmessig.

Skolen må for å oppfylle kravet til internkontroll

- sette seg konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet
- arbeide systematisk og planmessig for å nå målene og forebygge problemer
- ha rutiner for å følge med på skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det, herunder rutiner for å avdekke og håndtere problemer når de dukker opp og kontrollere at rutinene blir fulgt.

Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll. Internkontroll innebærer å overføre kravene i lov og forskrift til konkrete mål for skolemiljøet, kartlegge utfordringer, planlegge og sette i verk tiltak for å nå målene. Skolen må dokumentere at dette er etablert, og at det faktisk blir fulgt opp.

I tillegg til det som blir dokumentert skriftlig, må skolen kunne vise at

- internkontrollen dekker alle bestemmelsene i kapittel 9a
- alle ansatte utfører pliktene de har etter loven og kjenner til interne mål, rutiner/planer
- de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om skolemiljøarbeid og håndtering av utfordringer og hendelser som handler om skolemiljøet
- skolen har tiltak for å fremme skolemiljøet og forebygge, avdekke og håndtere krenkelser

- tiltakene blir satt i verk og planer og rutiner blir fulgt i praksis
- ledelsen er aktivt med i arbeidet med internkontroll/skolemiljø

I det systematiske arbeidet med det psykososiale miljøet må også andre bestemmelser i opplæringsloven trekkes inn. For det første må skolen kartlegge kravene til brukerorgan i kapittel 11 i loven. Et sentralt organ i det systematiske arbeidet er skolemiljøutvalget.

Ordensreglementet ved skolen er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet, og skolen må sørge for at dette er integrert i skolemiljøarbeidet/internkontrollen. Et system for skolemiljøet som ikke ses i sammenheng med ordensreglement, er ikke helhetlig nok. I tillegg må skolen trekke inn vurdering i orden og i oppførsel etter forskrift til opplæringsloven § 3-5.

Det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier og skolen (skoleledelsen og de ansatte) har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individrettede arbeidet ved skolen er regulert i opplæringsloven § 9a-3 andre og tredje ledd.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

§ 9a-3 andre ledd. Plikten til å undersøke, varsle og gripe inn

«Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.»

Regelen slår fast at alle som er ansatt ved skolen har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å gjøre undersøkelser
- plikt til å varsle rektor
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven er det uttalt at ansatte i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra hun/han får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. Kunnskap om betyr at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærere eller andre ved skolen. Dette kan være hendelser som den ansatte selv er vitne til eller blir fortalt om. En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd. Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord og handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten inntreffer.

Den ansatte må, når hun/han får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste skritt. Skolens ledelse skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for eksempel når elever slåss eller krenkende ord til en elev overhøres, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet fram til at dette er forhold som bør følges opp, skal skolens ledelse informeres. Skolens ledelse plikter å sikre at alle saker de blir varslet om blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved rektor, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutiner for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4. Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte et enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter eget initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf. § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenlig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen setter i verk, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til loven at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempler på dette er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8-1 tredje ledd. For øvrig er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningsloven § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringen.

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og prøvd å ivareta elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

§ 9a-3 tredje ledd – Elevens/ foreldrenes rett til å be om tiltak og skolens saksbehandling

«Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.»

Regelen slår fast at skolen skal behandle anmodninger fra elever eller foreldre som handler om det psykososiale miljøet, etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Hvis det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om

1. elevens rett er oppfylt og eventuelt
2. hvilke tiltak som skal iverksettes.

Skolen skal alltid fatte et enkeltvedtak når elever eller foreldre ber om tiltak som berører det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Hvis skolen ikke oppfylder plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene eller eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak. Anmodninger fra elever og foreldre behøver ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige anmodninger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlate å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven eller foreldrene må levere en skriftlig anmodning. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven eller foreldrene er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og klarlegge om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot henvendelsen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. Alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Hvis anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om dette er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innenfor klassen, skal den bringes videre til skoleledelsen. En anmodning fra elever eller foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller hvor det blir bedt om tiltak knyttet til det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Bestemmelsen fastslår også at saken skal behandles snarest mogleg, og dersom det ikke er truffet et enkeltvedtak

etter forvaltningsloven innen rimelig tid, kan eleven eller foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i saken i første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleeier se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for Fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33. Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandlingen. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, blant annet etter straffebestemmelsen i § 9a-7.

Brukermedvirkning

Elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både ved planleggingen og gjennomføringen av det, jf. § 9a-5 første ledd.

Opplæringsloven § 9a-5 første ledd. Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

«Elevane skal engasjerast i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.»

Dette innebærer at elevene skal tas med i skolens arbeid med å oppfylle kravene i kapittel 9a. Dette kan for eksempel være deltakelse når skolen lager ordensreglement, gjennomføre enkle målinger osv. Det er skoleleders ansvar at elevene blir tatt med i skolemiljøarbeidet.

I forarbeidene til loven er det vist til at det er viktig i seg selv at elevene kan få oppleve å bli hørt, og for skolen vil det være lettere å planlegge og å gjennomføre tiltak i samarbeid med elevene og de foresatte.

Elevenes deltakelse i skolemiljøarbeidet skal være ivaretatt i skolens internkontrollsystem etter § 9a-4.

I loven § 9a-6 og kapittel 11 er ulike organer for brukermedvirkning regulert. De rådene og utvalgene opplæringsloven stiller krav til at grunnskolen skal opprette er

- elevråd, jf. § 11-2
- foreldreråd og FAU, jf. § 11-4
- samarbeidsutvalg, jf. § 11-1
- skolemiljøutvalg, jf. § 11-1a

Rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og en reell mulighet til å uttale seg, jf. § 9a-6.

§ 9a-6 - Informasjonsplikt og uttalerett

«Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve - deriblant hendingar, planar og vedtak - som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snarast mogleg varslast om det.»

Rutiner for å sikre informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i skolens internkontrollsystem, jf. § 9a-4.